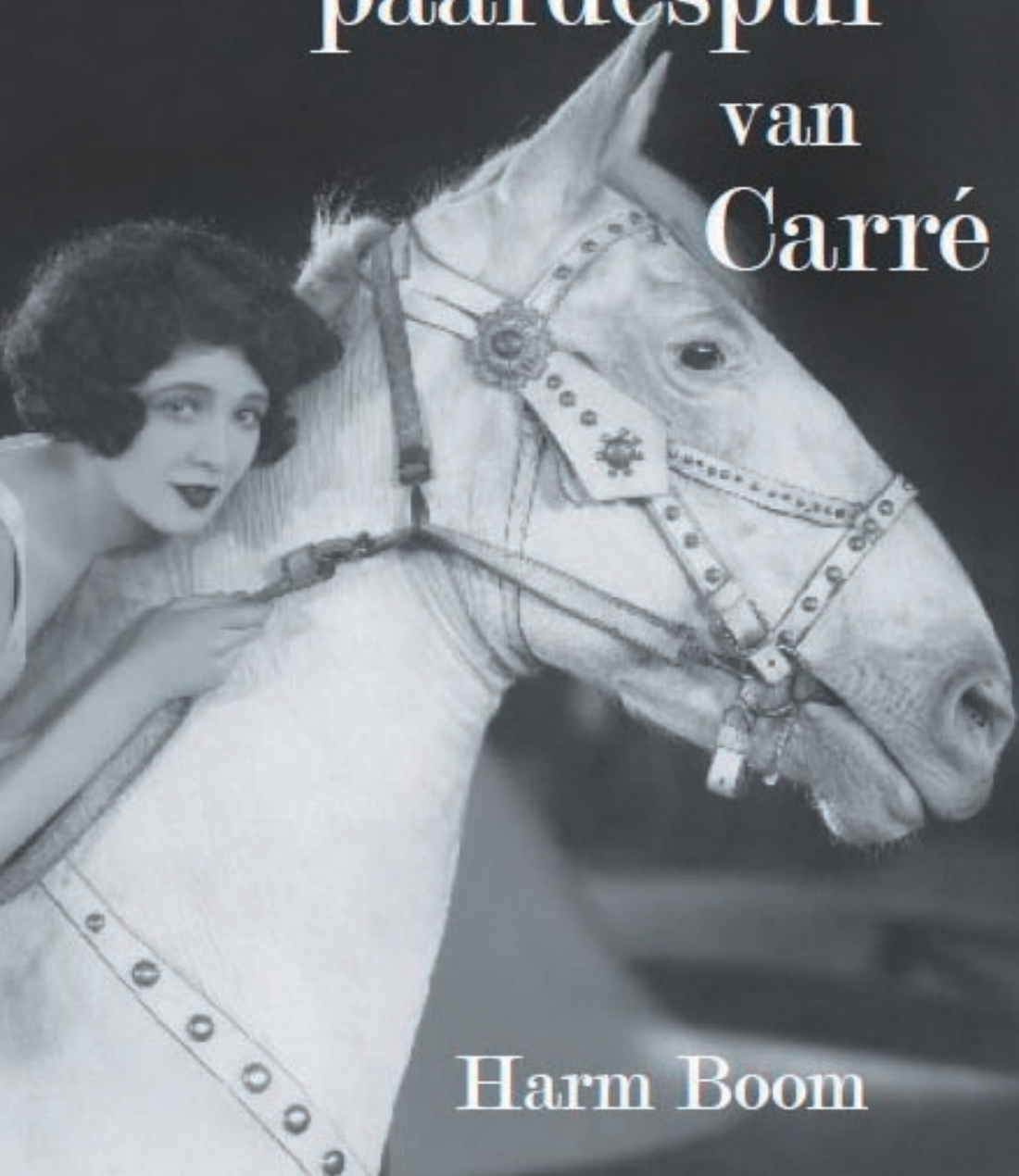

Berend Veltink
en het
paardespul
van
Carré

Harm Boom

Berend Veltink en het
paardespul van Carré

Harm Boom

Berend Veltink en het paardespul van Carré

Heruitgave met inleiding en verklaringen door Inge Schuiten.

Uitgeverij De Graveinse Abeel

Er is zorgvuldig nagegaan of al het gebruikte beeldmateriaal ook inderdaad gebruikt kon worden. Voor zover wij na konden gaan, was dat inderdaad het geval. Mocht u echter ondanks dat iets tegenkomen waarvan u meent dat het onrechtmatig is gebruikt, neemt u dan alstublieft met ons contact op.

ISBN 978-94-6062-063-8

NUR 301, 610

(c) 2018 Uitgeverij De Graveinse Abeel, Amsterdam

www.degraveinseabeel.nl

mail@degraveinseabeel.nl

Omslagontwerp: Uitgeverij De Graveinse Abeel

Omslagfoto: Uitgeverij De Graveinse Abeel

Auteur: Harm Boom

Inleiding en eindredactie: Inge Schuiten

Heruitgave van *Berend Veltink oet ët Emmer Kerspel op reize noa Grönningen um ët peerdespul van Carré te zeen en wat hum daorbij overkwam, hen en weerum* 1e druk Provinciale Drentsche en Asser Courant, 1911.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, door middel van druk, fotokopie, film, geluidsband of op welke andere wijze dan ook en/of opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt op enige ander manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

■ NEVELHEKSE. ■

EEN VERHAAL UIT DE DRENTSCHE
VENEN, NAAR AUTHENTIEKE BE-
SCHEIDEN MEDEGEDEELD DOOR:
... ALB. STEENBERGEN. ...

EN

■ BEREND Veltink ■

OET 't EMMER KERSPEL OP REIZE
NAO GRÖNNINGEN UM 't PEERDE-
SPUL VAN CARRE TE ZEEN EN WAT
HUM DAORBIJ OVERKWAM, HEN EN
WEERUM. ... DOOR H. BOOM.

GRATIS-PREMIE AAN DE ABONNÉe DER PROVINCIALE DRENTSCHE
EN ASSER COURANT. ♦ 1911. ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

Afbeelding 1

Het originele voorblad van *Berend Veltink*. Het was een dubbeluitgave met het verhaal *De Nevelhekse* van Albertus Steenbergen.

Inhoudsopgave

Inleiding

Het leven van Harm Boom	8
Veel verschillende werkzaamheden	9
Drentse literatuurgeschiedenis	10
Over <i>Berend Veltink</i>	11

Carré

Carré en het paardenspul	17
Het ontstaan van circustheater Carré	19
Het ontstaan van Carré aan de Amstel in Amsterdam	19
De succesjaren	21
De toegangsprijzen van Carré	23
Carré en zijn paarden	23
Thema's en spektakelstukken	25
De opkomst van de film	25
Het einde	28
Familiegraf van Oscar Carré	29
Het hedendaagse Koninklijke Theater Carré	30

Groningen

De Herepoort in Groningen	31
Groningse vestingwerken	32
De poort in Amsterdam	35

Het verhaal

Datum van het verhaal	36
De versies van het verhaal	40

Berend Veltink en het paardespul van Carré Nederlandse versie	43
--	----

Berend Veltink en et peerdespul van Carré Drentse versie	113
---	-----

Eindnoten	180
Literatuurlijst	190

Het leven van Harm Boom

Harm Boom (1810-1885) was een Drentse onderwijzer, schrijver en journalist.

Hij werd op 1 december 1810 te Gramsbergen geboren. De ouders van Harm Boom waren Johannes Boom en Janna Beenen. Zij hadden al eerder een zoon gekregen in 1809, die ook Harm had geheten, maar die was helaas gestorven.

De vader van Boom was onderwijzer. Boom werd eerst hulponderwijzer te Raalte en daarna onderwijzer in Kampen. In 1840 veranderde hij van koers en werd hij kruidenier in Coevorden.

Zijn interesse in schrijven werd aangewakkerd door Dubbeld Hemsing van der Scheer (1791-1859), die een Drentse uitgever en boekhandelaar was.

Boom werd vervolgens journalist, en hij werkte voor diverse kranten. In 1846 werd hij redacteur van de *Provinciale Overijselsche en Zwolsche Courant*, en van 1849-1852 was hij hoofdredacteur van de *Amsterdamsche Courant*.

In 1849 trouwde hij met Roelina Johanna Slingenberg. Ze kregen een dochter, Maria Louisa Janna in 1850, en een zoon, Jan, in 1854.

Toen hij in Den Haag woonde, vanaf 1853, werkt hij voor de 's *Gravenhaagsche Nieuwsbode* en *De (nieuwe) Nederlander*. Ook werkte hij voor de *Utrechtse Provinciale Stadscourant*. In 1858 vestigde hij zich in Assen en werd eerst medewerker van de buitenlandrubriek en later, in 1859, redacteur voor de *Provinciale Drentsche en Asser Courant*, een functie die hij tot 1883 behield. Hij kon deze baan krijgen omdat hij, toen hij in

Den Haag woonde, voor deze krant al politieke artikelen had geschreven.

De *Provinciale Drentsche en Asser Courant* verscheen vanaf 4 juli 1851 onder deze naam maar was eerst, vanaf 1 april 1823, de dag waarop het eerste nummer verscheen, het *Nieuws- en Advertentieblad voor de Provincie Drenthe*. In 1826 veranderde de naam in de *Drentsche Courant* en vanaf 1851 dus in de *Provinciale Drentsche en Asser Courant*. Het werd uitgegeven door uitgeverij Van Gorcum. Een jaar later verkocht Van Gorcum de krant aan Jan Albert Wilinge Gratama (1819-1886).

Veel verschillende werkzaamheden

In 1860 werd Boom schoolopziener in het eerste district van de provincie Drenthe (Assen en omliggende dorpen); een functie die hij twintig jaar heeft gehad.

In 1884 verliet hij de *Provinciale Drentsche en Asser Courant* na een conflict met de hoofdredacteur/uitgever Willinge Gratama. Daarna werkt hij voor de *Nieuwe Provinciale Drentsche en Asser Courant*

Voorts was Boom nog redacteur van de *Drentsche Volksalmanak*, van de periodieken *Drenthina* (1853) en *De Heidebloem* (1860), hij redigeerde het tijdschrift *Kukeleku! Veertiendaagsch tijdschrift uit het Noorden* (1861) en werkte mee aan het Drentsch Leesgezelschap.

Drentse literatuurgeschiedenis

Boom is belangrijk geweest voor de Drentse literatuurgeschiedenis omdat hij veel feuilletons schreef die in de diverse kranten gepubliceerd werden en omdat hij vaak in het Drents schreef.

Verhalen die hij heeft geschreven, zijn onder meer:

- *Jaaije Veltink, geb. Rasing, oet 't Emmer Karspel, op reize nao Assen om 't leste Landhuusholdkundig Congres bij te wonen en wat heur daorbij overkwam, hen en weerumme.* (1880)
- *Drie dagen op reis, of Bentheim en Steinfurth door een Drentschen bril bekeken* (1843)
- *Drenthe in vlugtige en losse omtrekken geschetst door drie podagrissen, 2 delen, geschreven met A.C. Lesturgeon en D.H. van der Scheer* (1847)
- *Een Drentsch gemeente-assessor met zijn twee neven op reis naar Amsterdam in het voorjaar van 1843* (met A.C. Lesturgeon, 1843)
- *Wandelingen in en om Zwolle, door een neef van den Drentschen assessor. Met een plattengrond van Zwolle* (1846)
- *Wat een Utrechtenaar zag en hoorde bij de beursinwijding te Amsterdam en vervolgens te Kampen, Zwolle, Deventer, Zutphen en Arnhem* (1846)
- *Mijne reisportefeuille, of omzwervingen door Overijssel, door een neef van den Drentschen assessor* (1847)
- *Prins Hendrik der Nederlanden in Drenthe, 25, 26 en 27 Mei* 1868
- *Meditaties van een Drentschen schoolmeester* (1869)

Samen met de predikant Alexander Lodewijk Lesturgeon en de uitgever Dubbeld Hemsing van der Scheer schreef hij onder het pseudoniem Drie Podagrissen *Drenthe in vlugtige en losse omtrekken geschetst door Drie Podagrissen*.¹

Dit was een verzameling volksverhalen, dialectwoorden en Drentse feiten in de vorm van een reisbeschrijving. Met zijn mede-auteurs schreef hij nog meer verhalen, maar hij schreef ook zelf verhalen. Soms is onduidelijk wie een verhaal schreef; Drie Podagrissen of Boom.

Over *Berend Veltink*

Berend Veltink verscheen in feuilletonvorm van 14 tot 24 oktober 1878 in de *Provinciale Drentsche en Asser Courant*. Door diens populariteit verscheen het in 1899 samen met het verhaal *Nevelhekse* van Albertus Steenbergen in een aparte uitgave bij de krant. In 1911 werd het nogmaals gedrukt, ook met *De Nevelhekse*, als premie voor de abonnees van de *Provinciale Drentsche en Asser Courant*, en in 1942 verscheen nog een druk.

Berend Veltink is niet alleen een amusant verhaal over de belevenissen van een boer die naar de grote stad gaat, maar het is ook een document dat een tijdsbeeld geeft, niet alleen van de

¹ Drie Podagrissen. (Eerste deel: 1843 , Tweede deel: 1858) *Drenthe in vlugtige en losse omtrekken geschetst door Drie Podagrissen*. In twee Deelen. Met platen en kaarten. Coevorden: D.H. van der Scheer.

mensen die in die tijd leefden, maar ook wat zij vonden van het circus Carré en de voorstellingen die daar gehouden werden. Wij kennen Carré nu alleen nog maar als het theater aan de Amstel in Amsterdam, slechts één van de vele uitgaansgelegenheden in Nederland, maar in de 19e eeuw was Carré een begrip in Nederland: steden liepen ervoor uit, iedereen had het erover en de familie Carré was beroemd. Hun leven, wat zij meemakten en deden, werd gevolgd zoals nu het leven van popsterren wordt gevolgd. De familie Carré was dan ook vermaard, niet alleen in Nederland, maar ook in vele andere landen van Europa. De enorme grandeur en aantrekkingskracht van Carré blijkt wel uit het verhaal van Berend Veltink: hij moet en zal het ‘paardespul’ van Carré zien.

Afbeelding 2

Het Koninklijk Theater Carré ligt aan de Amstel 115-125 in Amsterdam.

Dit is de voorzijde van het gebouw. Paarden zijn links en rechts van het woord ‘Carre’ (zonder accent aigu) te zien. Van de paarden is alleen het voorlichaam te zien; het is net of ze uit het gebouw komen.

1867

CARRÉ

NO

GADDE

KONINKLIJK

Afbeelding 3
Het Koninklijk Theater Carré
gezien vanaf de Amstel.

